



## DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TUSHUNCHASI, SHAKLLARI, MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMIDA UNING JORIY ETILISHI

*Xusanova D.B.*

*Maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti mustaqil tadqiqotchisi*

**Tayanch soʻzlar:** davlat-xususiy sheriklik, kompleks, tizimli, konsepsiya, didaktik va konsessiya.

**Ключевые слова:** государственно-частное партнерство, комплексное, системное, концепция, дидактика и концессия.

**Key words:** public-private partnership, comprehensive, systemic, concept, didactics and concession.

Maktabgacha ta'lim tizimi yosh avlodni har tomonlama rivojlantirish, ularda ijtimoiy-madaniy qadriyatlarni qaror toptirish, mustaqil fikr yuritish va bolalikdan o'qish-o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirish, ta'limning keyingi bosqichiga tayyorlashda muhim o'rin tutadi.

Shu nuqtayi nazardan O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalarini belgilash, maktabgacha ta'lim tashkilotlarining turli muqobil shakllarini tashkil etish, ta'lim mazmuni va metodikasini takomillashtirish, maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarning sog'ligi va sog'lom ovqatlantirilishiga alohida e'tibor qaratish, ularning maktabgacha ta'lim tizimiga yanada kengroq qamrab olinishini ta'minlash maqsadida bir qator muhim islohotlar amalga oshirildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2017-yil 30-sentyabrdagi PF-5198-son Farmoni bilan sohada yagona davlat siyosatini yuritish maqsadida Maktabgacha ta'lim vazirligi hamda uning hududiy bo'linmalari tashkil etildi.

Mazkur Farmonda Maktabgacha ta'lim vazirligining asosiy vazifalari va faoliyati yo'nalishlari belgilab berildi. Ushbu vazifalardan kelib chiqib, o'tgan davr davomida sohaga tegishli me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish, maktabgacha ta'limga bolalar qamrovini kengaytirish, maktabgacha ta'lim



tashkilotlarining moddiy-texnika bazasini takomillashtirish, ilg'or tajribalar asosida ta'lim-tarbiyaning samarali shakllarini joriy etish, tarbiyalanuvchilarni sifatli ovqatlantirish, ularning hayoti va salomatligini muhofaza qilish kabi sohalarda bir qator ijobiy ishlar amalga oshirildi.

Jumladan, sog'lom raqobat muhitini yaratish hisobiga nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari sonini ko'paytirish, bolalarning bosqichma-bosqich maktabgacha ta'limga qamrab olinishini ta'minlashga qaratilgan qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi hamda kompleks chora-tadbirlar amalga oshirildi.

Ayni paytdagi maktabgacha ta'lim sohasi oldiga qo'yilgan eng muhim vazifa maktabgacha ta'lim tashkilotlarining muqobil turlarini tashkil etish hisobiga tizimga bolalar qamrovini ko'paytirish belgilandi va uning yechimlaridan biri sifatida iqtisodiyot sohalari orasida birinchi marta maktabgacha ta'lim tizimida davlat-xususiy sheriklik munosabatlari joriy etildi.

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim agentligi (sobiq Maktabgacha ta'lim vazirligi) va xususiy sherikning belgilangan muddatga huquqiy jihatdan rasmiylashtirilgan, davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish uchun xususiy sherik o'zining resurslarini birlashtirishiga asoslangan hamkorligi.

Davlat-xususiy sheriklik loyihasi - ijtimoiy sohani rivojlantirish ya'ni maktabgacha ta'limga bo'lgan qamrovni oshirish maqsadida, xususiy investitsiyalarni jalb etish yoki ilg'or boshqaruv tajribasini joriy etish asosida amalga oshiriladigan tadbirlar majmui.

Davlat-xususiy sheriklik loyihasining konsepsiyasi - davlat sherigi yoki xususiy sherik tomonidan tayyorlanadigan, davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirishni belgilashga doir tanlovni asoslab beradigan, mazkur loyihaning qiymatini va tasnifini belgilaydigan, uni amalga oshirishning samaradorligi va muhimligi asoslarini, asosiy tavsifnomalari va o'ziga xos xususiyatlarini, hamda jalb qilinadigan investitsiyalarining qaytarilishini ta'minlash mexanizmlarini o'z ichiga olgan hujjat.

Davlat sherigi - davlat tashkilotlari, mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlari, shuningdek Hukumat tomonidan vakolat berilgan boshqa tashkilotlar yoki ularning birlashmalari uning nomidan ish yuritadi. Maktabgacha ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan loyihalarda davlat sherigi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hamda uning huzuridagi Maktabgacha ta'lim agentligidir.

Xususiy sherik - bitimi imzolangan yoki bitim tuzish istagini bildirgan yuridik yoki jismoniy shaxs. Davlat boshqaruvi organlari xususiy sheriklar bo'la olmaydi, hamda xususiy sheriklar tarafida ishtirok eta olmaydi.



Bitim - taraflarning huquqlari, ularning majburiyatlari va javobgarligini, shuningdek loyihani ijro etishning boshqa shartlarini belgilab beradigan davlat sherigi va xususiy sheriklar o'rtasida imzolangan yozma shartnomadir.

O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Fuqarolik kodeksini (FK) 101-moddasiga ko'ra, bitimlar deb, fuqarolar va yuridik shaxslarning fuqarolik huquq va burchlarini belgilash, o'zgartirish va bekor qilishga qaratilgan harakatlarga aytiladi.

Bitim va shartnoma o'rtasida muayyan bir farqlar mavjud. Bitim to'g'risida FKning 101-moddasida berilgan ta'rifda u bitim tuzuvchilarning harakatlaridan iborat ekanligi belgilangan. Shartnoma esa FKning 353-moddasiga asosan ikki yoki bir necha shaxsning kelishuvi natijasida yuzaga keladi. Demak, shartnoma va bitim o'rtasidagi farqlardan biri shundaki, bitim harakatdan kelib chiqsa, shartnomada ushbu harakatning o'zi kifoya bo'lmay, ikki yoki undan ortiq shaxsning kelishuvi ham talab etiladi.

Bitim muayyan bir huquqiy oqibat tug'dirishi, uning vositasida huquqiy natijaga erishilishi bilan qolgan yuridik faktlardan farqlanadi va shu sababdan bitimni "erk bayonnomasi", deb ham atash mumkin. Davlat tashkilotlari va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari ham belgilangan huquqiy oqibat va natija keltiruvchi hujjatlar qabul qila oladi, biroq ularda aynan erk muxtoriyati - ishtirok etuvchilarning umumiy xohishi mavjud emas hamda ularga nisbatan bitimlar to'g'risidagi barcha uchun umumiy bo'lgan qoidalarni qo'llab bo'lmaydi.

Davlatimiz rahbarining "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligini tashkil etish to'g'risida" 2017-yil 30-sentyabrdagi PQ-3305-son qaroriga asosan 2017-yilda Maktabgacha ta'lim vazirligi tashkil etilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2022-yil 21-dekabrda PF-269-son Farmoniga ko'ra, Maktabgacha ta'lim vazirligi negizida O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi huzurida Maktabgacha ta'lim agentligi tashkil etildi.

Bugungi kunda, Maktabgacha ta'lim agentligi maktabgacha ta'lim sohasida yagona davlat siyosatini ishlab chiqish va uni amalda joriy etish, o'quv jarayonida yangicha pedagogik texnologiyalarni, moddiy-texnika bazasini yanada rivojlantirish va maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini oshirish, ularni o'quv-uslubiy, didaktik materiallar bilan ta'minlash va pedagog ishchi xodimlarning malakasini oshirish bo'yicha muhim maqsad va vazifalarni bajarib kelmoqda.

Maktabgacha ta'lim tizimi ayni paytda yurtimizdagi 3 yoshdan



7 yoshgacha bo‘lgan 2,10 million bolani qamrab olgan bo‘lib, bu maktabgacha yoshdagi bolalarning 72 foizini tashkil etadi. Taqqoslab ko‘radigan bo‘lsak, 2017-yilda 708 ming nafar, ya’ni 27,7 foiz bola maktabgacha ta’lim tashkilotlariga qamrab olingan edi.

Shuningdek, hozirda respublikamizning barcha hududlarida maktabgacha ta’lim tashkilotlari sonining o‘shida ijobiy ko‘rsatkichlar kuzatilmoqda. Hozirda respublikada 33 402 ta maktabgacha ta’lim tashkilotlari faoliyat ko‘rsatmoqda. Xususan, 2017-yilda ularning soni 5 211 tani tashkil etgan. Bundan tashqari, “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qaroriga muvofiq, 2030-yilga kelib maktabgacha ta’limga maktabgacha yoshdagi bolalarning 80,8 foizini qamrab olish rejalashtirilgan.

Prezidentimiz tomonidan ajratilgan keng imtiyozlar zahirida o‘tgan uch yil mobaynida maktabgacha ta’lim tizimi rivojiga mustahkam zamin yaratildi. Natijada Maktabgacha ta’lim tizimining me’yoriy-huquqiy bazasi sezilarli darajada takomillashtirildi. Vazirlik tashkil etilganidan buyon tizimning barcha yo‘nalishlarida 109 ta normativ-huquqiy hujjat qabul qilindi. Bular jumlasiga uchta qonun, ikkita Prezident Farmoni, yigirmata Prezident Qarorlari, 52 ta Vazirlar Mahkamasining qarorlari, 9 ta Vazirlar Mahkamasining farmoyishlari, 23 ta idoraviy hamda boshqa me’yoriy-huquqiy hujjatlar kiradi. Bu hujjatlarning barchasi amaliy harakatlar uchun qo‘llanma, shuningdek, Respublika maktabgacha ta’lim tizimining barqaror ravnaq topishiga zamin bo‘lib xizmat qiladi.

Bundan tashqari, tizimda qamrov ko‘rsatkichi past bo‘lgan hududlar, shuningdek, maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarmog‘i yetarlicha rivojlantirilmagan, demografik o‘shish sur‘atlari yuqori bo‘lgan hududlarda qamrovni oshirish vazifasi turibdi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlariga qamrovni oshirishda mamlakatimiz byudjetidan ajratilgan mablag‘lar hisobiga investitsiya dasturlari doirasida yangi davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlari tashkil etib kelinar, biroq bu yetarli emas. Chunki, qamrovni oshirishning eng samarali yo‘llaridan biri, bu shubhasiz sohaga xususiy sektorni jalb qilishdir. Xususiy sherikka, ya’ni tadbirkorlarni jalb etishning yo‘li bu ularga keng miqyosida imtiyozlar ajratishdir.

Yuqoridagi muammolarni hal qilish uchun O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Maktabgacha ta’lim tizimini yanada rag‘batlantirish



va rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" 2018-yil 5-apreldagi PQ-3651-son qarori qabul qilindi. Mazkur qaror qabul qilinishi orqali maktabgacha ta'lim tizimida ilk marta davlat-xususiy sheriklik loyihalarini tashkil etish, ularni moliyalashtirish, ularga beriladigan imtiyozlar hamda davlat-xususiy sheriklik loyihalarining turlari batafsil ochib berilgan.

Qarorga asosan maktabgacha ta'lim sohasida davlat-xususiy sheriklikning quyidagi shakllarini joriy etilgan:

nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining bino-inshootlarini qurish maqsadida yer uchastkalarini bepul asosda ijaraga berish;

davlat mulki hisoblangan bo'sh turgan obyektlarni, shu jumladan faoliyat ko'rsatmayotgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining bino-inshootlarini "nol" xarid qiymati bo'yicha sotish;

but qilinmagan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ishlatilmayotgan bino-inshootlarini (yoki bir qismini) uzoq muddatga tekin foydalanish uchun xususiy sheriklarga berish;

faoliyat yuritayotgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari hududidagi yer uchastkalarini ijaraga tekinga berish;

faoliyat yuritayotgan davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarining yer uchastkalarini qayta qurish va jihozlash hamda keyinchalik otaliqqa olish sharti bilan nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari obyektlarini qurish uchun tekinga taqdim etish;

konsessiya asosida qurish, rekonstruksiya qilish, ta'mirlash va jihozlash uchun ijaraga yer uchastkasi yoki bin-inshootlarini ajratish;

xususiy sherikka tegishli bo'lgan mulk negizida tashkil etilgan nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini moddiy tomondan ta'minlash shaklidagi davlat-xususiy sheriklikni amalga oshirish;

oilaviy asosdagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarini moliyaviy, texnik va uslubiy jihatdan ta'minlash shaklidagi davlat-xususiy sheriklikni amalga oshirish;

otaliq shaklidagi filantropik faoliyat tarzida davlat-xususiy sheriklikni amalga oshirish;

xususiy sherikka tegishli yer va bino-inshootlarda nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotini tashkil etish shaklidagi davlat-xususiy sheriklikni amalga oshirish.

#### Адабиётлар:

"O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" PQ-4312, 2019 y.

2. "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi //Takomillashtirilgan ikkinchi nashr. – Toshkent, 2018.



3. “O’yin orqali ta’lim olish”. Metodik qo’llanma. (birinchi nashr). Grosheva I.V ., Mikailova U.T., UNICEF. Toshkent, 2020.

4. Shaxsga yo’naltirilgan yondashuv asosida ta’lim jarayonini rejalashtirish. Metodik qo’llanma. (birinchi nashr). Shin A.V., Mirziyoyeva Sh.Sh., Grosheva I.V ., Mikailova U.T., UNICEF. Toshkent, 2020.

5. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’lim dasturlarini ishlab chiqish. Metodik qo’llanma. (birinchi nashr). Grosheva I.V., Mirziyoyeva Sh.Sh., Tashmuxeimedova F.B., Mikailova U.T., Rustamova M.E., UNICEF. Toshkent, 2020.

#### **РЕЗЮМЕ**

Ushbu maqolada davlat-xususiy sheriklik tushunchasi, shakllari, maktabgacha ta’lim tizimida uning joriy etilishi hamda bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida davlat-xususiy sherikchilik asosida qilingan ishlar tahlili keltirilgan.

#### **РЕЗЮМЕ**

В данной статье представлены понятие государственно-частного партнерства, его формы, его реализация в системе дошкольного образования, а также проведен анализ работы, проводимой на основе государственно-частного партнерства в системе дошкольного образования сегодня.

#### **SUMMARY**

This article presents the concept of public-private partnership, its forms, its implementation in the preschool education system, and also analyzes the work carried out on the basis of public-private partnership in the preschool education system today.